

पीएम-कुसुम योजना

डॉ. धनश्री निगडे

सहाय्यक प्राध्यापिका

कै. राजाराम मराठे कृषी महाविद्यालय, फोंडाघाट

डॉ. राजीव साठे

शिक्षण सहयोगी

कृषी महाविद्यालय, बदनापूर

प्रधानमंत्री किसान ऊर्जा सुरक्षा इवम उत्थान महाभियान (कुसुम) योजना भारत सरकारने शेतकऱ्यांचे उत्पन्न वाढवण्यासाठी आणि सिंचनासाठी स्रोत उपलब्ध करून देण्यासाठी आणि कृषी क्षेत्राचे डिजेलीकरणमुक्त करण्यासाठी सुरु केली आहे. पीएम-कुसुम योजनेला मार्च २०१९ मध्ये प्रशासकीय मान्यता मिळाली आणि जुलै २०१९ मध्ये मार्गदर्शक तत्वे तयार करण्यात आली. देशभरात सौर पंप आणि इतर नवीन ऊर्जा प्रकल्प उभारण्यासाठी नवीन आणि नवीकरणीय ऊर्जा मंत्रालयाने ही योजना सुरु केली.

या योजनेत समाविष्ट असलेली एकूण किंमत तीन श्रेणींमध्ये विभागली गेली आहे ज्यामध्ये सरकार शेतकऱ्यांना ६० % अनुदान आणि खर्चाच्या ३० % कर्जाच्या स्वरूपात देईल. शेतकऱ्यांना प्रकल्पाच्या एकूण किंमतीच्या फक्त १० % स्वकम भरावी लागेल. सोलर पॅनलपासून निर्माण झालेली वीज शेतकरी विकू शकतात. वीज विकल्यानंतर मिळणारा पैसा नवीन व्यवसाय सुरु करण्यासाठी वापरता येतो.

पीएम-कुसुम योजनेचे उद्दिष्टे:

- पीएम - कुसुम योजनेचे प्राथमिक उद्दिष्ट भारतातील प्रत्येक शेतकऱ्यांना अत्याधुनिक तंत्रज्ञान उपलब्ध करून देणे आहे.
- कृषी क्षेत्रातील शेतकऱ्यांना डिजेलमुक्त सिंचन स्रोत उपलब्ध करून देणे.
- सौर पंप शेतकऱ्यांना अधिक प्रभावीपणे काम करण्यास आणि पर्यावरणास अनुकूल सिंचन प्रणाली वापरण्यास सक्षम करतील, कारण सौर पंप सुरक्षित ऊर्जा निर्माण करण्यास सक्षम आहेत.
- पंप सेटमध्ये ऊर्जा पॉवर ग्रिड असते जे डिजेल-चालित पंपापेक्षा जास्त ऊर्जा निर्माण करतो.
- शेतकरी अतिरिक्त वीज निर्माण करून ती थेट सरकारला विकून त्यांचे उत्पन्न वाढवू शकतील.

पीएम-कुसुम योजनेसाठी कोण पात्र आहे?

वैयक्तिक शेतकरी, शेतकऱ्यांचा एक गट, शेतकरी उत्पादक संघटना, पंचायत, सहकारी, पाणी वापरकर्ता संघटना

पीएम-कुसुम योजनेसाठी आवश्यक कागदपत्रे:

आधार कार्ड, खसराखतौनीसह जमिनीचा कागदपत्र, बँक खाते पासबुक, एक घोषणा फॉर्म, मोबाईल नंबर, पासपोर्ट आकाराचा फोटो

पीएम-कुसुम योजनेचे घटक:

घटक-अ: नापीक जमिनीवर १०,००० मेगावॉट विकेंद्रित ग्रिड जोडलेले अक्षय ऊर्जा प्रकल्प उभारण्यासाठी. या घटकांतर्गत,

५०० किलोवॉट ते २ मेगावॉट क्षमतेचे अक्षय ऊर्जा आधारित ऊर्जा प्रकल्प (REPP) स्वतंत्र शेतकरी / शेतकऱ्यांचा गट / सहकारी / पंचायती / शेतकरी उत्पादक संस्था / पाणी वापरकर्ता संघटना द्वारे नापीक / पडीक जमीन वर उभारले जातील. हे पॉवर प्लांट लागवडी योग्य जमिनीवर स्टिल्टवर देखील स्थापित केले जाऊ शकतात जेथे सौर पॅनलच्या खाती पिके देखील घेतली जाऊ शकतात. उप-पारिषण लाईनची जास्त किंमत टाळण्यासाठी आणि पारिषण हानी कमी करण्यासाठी नवीकरणीय ऊर्जा प्रकल्प उपकेंद्रांच्या पाच किमी परिघात स्थापित केला जाईल. निर्माण होणारी वीज स्थानिक डिस्कॉम द्वारे पूर्व-निर्धारित दरानुसार खरेदी केली जाईल.

घटक-ब: १७.५० लाख स्टँड-अलोन सौर कृषी पंपांच्या स्थापनेसाठी. या घटकांतर्गत, ग्रिड पुरवठा उपलब्ध नसलेल्या ठिकाणी विद्यमान डिजेल कृषी पंप/सिंचन यंत्रणा बदलण्यासाठी ७.५ एच पी पर्यंत क्षमतेचे स्वतंत्र सौर कृषी पंप बसवण्यासाठी वैयक्तिक शेतकऱ्यांना सहाय्य केले जाईल. ७.५ एच पी पेक्षा जास्त क्षमतेचे पंप देखील स्थापित केले जाऊ शकतात परंतु आर्थिक सहाय्य ७.५ एच पी क्षमतेपर्यंत मर्यादित असेल.

घटक-क: १० लाख ग्रिड जोडलेल्या कृषी पंपांच्या सौरिकरणासाठी. या घटकांतर्गत, ग्रिड जोडलेले कृषी पंप असलेल्या वैयक्तिक शेतकऱ्यांना सोलाराइज पंपसाठी सहाय्य केले जाईल. शेतकरी सिंचनाच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी उत्पन्न केलेली सौरऊर्जा वापरण्यास सक्षम असेल आणि अतिरिक्त सौरऊर्जा पूर्वनिश्चित दरानुसार डिस्कॉमला विकली जाईल.

केंद्रीय आर्थिक सहाय्य / राज्य सरकार सहाय्य:

- घटक-अ: खरेदी आधारित प्रोत्साहन @ ४० पैसे/ किलोवॉट किंवा रु. ६.६० लाख/ मेगावॉट/वर्ष, जे कमी असेल ते पहिल्या पाच वर्षासाठी MNRE द्वारे DISCOM ला, शेतकरी/विकासकांकडून वीज खरेदी करण्यासाठी प्रदान केले जाईल.
- घटक-ब आणि क: बेंचमार्क खर्चाच्या ३० % किंवा निविदा खर्च यापैकी जे कमी असेल ते केंद्रीय आर्थिक सहाय्य पुरविते. राज्य सरकारचे अनुदान ३० %, उर्वरित ४० % शेतकऱ्याने.
- ईशान्येकडील राज्यांमध्ये सिक्कीम, जम्मू आणि काश्मीर, हिमाचल, उत्तराखंड, लक्षद्वीप आणि अंदमान आणि निकोबार बेटे ५० % केंद्रीय आर्थिक सहाय्य, ३० % राज्य सरकार अनुदान, उर्वरित २० % शेतकरी.

(संपर्क: +९१ ९९७९२९७८००)